

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Miljø og produktion	side 3
De virker for fremtiden	side 4
Årsmødet 1987	side 5
Mosegård	side 9
Kronik	side 10
Sproget og samfundet	side 11
»Bondemalerne«	side 15

Tidsskrift for
Dansk Slægtsgaardsforening
April - Maj 1987

Nr. 267 - 45. årgang

Brundby Mølle

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 3. juli 1941

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Lundforlundvej 8, 4200 Slagelse, tlf. 03 58 40 16

Kasserer, sekretær og annoncereksponation:

Inger M. Hansen, Bjerggårdsvej 9, 2840 Holte, tlf. 02 80 25 37 (efter 17). Postgiro nr. 8 08 31 42

Slægtsgaardsarkivet:

«Klostergaardens», Ole Hansensvej 3, 4100 Ringsted, tlf. 03 61 25 35 (onsdag 11-15 og evt. efter aftale)

Arkivar Else-Margrethe Ransy, Udbygade 19, 1, 2200 København N, tlf. 01 37 73 22 kl. 18-21 (fortrinsvis folketællinger)

Genealog Bo Johansen, St. Strandstræde 4, 1, 1255 København K, tlf. 01 11 67 20 efter kl. 18 (fortrinsvis gård- og slægtsundersøgelser)

Hovedbestyrelsen:

Formand: Konsulent Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7, 4100 Ringsted, tlf. 03 61 00 23

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul, Ribevej 13, Ødsted, 7100 Vejle, tlf. 05 86 50 21
(Formand: Vejle amt)

Gårdejer Peder Møller Frifelt, «Lindegaard», Tyndkærvej 7, 6823 Ansager, tlf. 05 24 30 87
(Formand: Bladudvalget)

(Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg)

Gårdejer Vagn Mathiasen, «Solgaard», Toeltvej 4, Langerød, 3480 Fredensborg, tlf. 02 19 38 37
(Formand: Arkivudvalget, formand: Nordsjællandskreds)

Gårdejer Aage Tølstrop, «Stangegaard», Skarpeskadevej 6, Aarsballe, 3700 Rønne, tlf. 03 99 92 77
(Formand: Bornholm)

Gårdejer Meta Larsen, «Skovvang», Præstøvej 107, 4640 Fakse, tlf. 03 82 51 45
(Formand: Sjælland-Syd)

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, «Vestervang», Marrebæk Tværvvej 5, Marrebæk, 4873 Væggerløse, tlf. 03 87 73 57
(Formand: Lolland-Falster afd.)

Gårdejer Carl Martin Christensen, M.F., «Kaaregaard», Badstrupvej 39, Badstrup, 5485 Skamby, tlf. 09 85 11 74

Gårdejer Hans Peder Madsen, «Mariesminde», Røjrupvej 41, 5550 Langeskov, tlf. 09 97 23 21
(Formand: Fynskreds)

Gårdejer Torp Friis Møller, Aarslevvej 4, Aarslev, 6230 Rødekro, tlf. 04 66 66 97
(Formand: Åbenrå og Sønderborg amter)

Gårdejer Hans Kløppenborg Skau, «Skovgaard», Skovgårdsvej 15, Hammelev, 6500 Vojens, tlf. 04 57 72 21
(Formand: Haderslev amt)

Gårdejer Knud Raunkjær, Magnolievej 114, 6880 Tarm, tlf. 07 37 30 08

Gårdejer Peder Nørgaard Larsen, «St. Engeborg», Ballingvej 5, 7800 Skive, tlf. 07 52 24 85

Gårdejer Henry Slemming, Hammelevvej 23, Hammelev, 8500 Grenå, tlf. 06 32 01 99
(Formand: Århus amt)

Gårdejer Ingrid Houbak, «Gedemaalsgaard», Sakstrupvej 32, Bjergby, 9800 Hjørring, tlf. 08 97 10 36

Kredsformænd, der ikke er medlem af hovedbestyrelsen:

Gårdejer Mads Andersen, Skårupvej 4, Hanning, 6900 Skjern, tlf. 07 36 20 74
(Formand: Ribe og Ringkøbing amter)

Gårdejer Peter Bentzen, «Torngaardsminde», Torngaardsvej 15, 9440 Aabybro, tlf. 08 24 11 87
(Formand: Nordjyllandskreds)

Nr. 263 udkommer omkring 20. juni. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 20. maj.

Eftertryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: ROSTED BOGTRYK/OFFSET, 4200 Slagelse, tlf. 03 54 52 65

Hvad går der af os?

Vi skriver 1987 – men dommen over alle 80'ernes år skal der ikke fantasi til at forestille sig. Det er kamptider med splittelse og intolerance og opgør i mange retninger. Vi nøjes ikke med at dele os efter anskuelser – det gælder om at knock-out'e udfra møderne måder at nedgøre.

Lad os kigge på aktuelle sager:

1. Miljøet er til drøftelse med påstandene flyvende hid og did. Bl. a. skal jo landbruget have sin bekomst. Det forurener, det er samfundsfjendsk, det skylder alle andre en tilståelse. Hvilket himmelråbende fantasteri!! Alle er under anklage, ingen kan pege fingre af hinanden. Dernæst: Jorden er Danmarks guld, hvor der skal gro mest muligt – ifølge alle opfordringer til danske landmænd, fremført ikke mindst fra 50'erne til i dag. Dette er blevet taget alvorligt, uden en uansvarlig gødskning og avlsforberedelse, og samtidig er omkostningerne til renter og skatter blevet tårnhøje. Vi kan jo ikke komme baglæns ud af denne klemme. Avlen skal kunne dække alle udgifter, det skal være muligt at videreudvikle dansk landbrug. Der skal være kornmarker på heden og græs på engen, det kan ikke gå godt at lade noget ligge brak eller at plante løvtræ. (Nåletræer er jo ikke i kurs). En fortløbende udvikling kræver penge i kassen til nye initiativer og ny fremgang. Lovgivning og kyndige råd skal tjene denne. – Men politikere er ikke ferme til at styre og forstå. De kommer til at være produktions- og omkostningsbevidste udfra andre intentioner.

2. I mediepolitikken går strømningerne også udenom det saglige. De afspejler meninger bl. a. om Vest- og Østdanmark, der strider imod sund fornuft. Der tales om hovedstad og provins og gamle udfordringer føres frem. Man kommer til at tænke på konsul Abels udfald mod København og Københavns banbuler mod provinsen og alt hvad der består udenfor Valby Bakke. Den store uforstand eller den lille misundelse, – eller begge dele – er synlig.

Nu skal vi have TV 2 og selvfølgelig dermed en balance imellem landsdelene – en balance, som er svær at finde, nu da Skåne, Halland og Blekinge ikke automatisk afbalancerer riget. Bornholm er desværre for lille til at rette op i forholdet øst-vest. – Men selvfølgelig skal Vestdanmark have hele TV 2 stationen. Monopolets magt i nutiden leder til en placering, der gør ret og skel. Giganterne mediemæssigt skal ikke være naboer.

Andre sager kunne nævnes, Flygtningepolitikken f. eks., og den famøse politiske deling i landet, hvor det først og fremmest gælder at sige nej, når den anden har sagt ja – eller omvendt. Vi tjener ikke folkestyret eller menneskets bedste valgmulighed ved at tage afstand, vi skal bedre kunne vurdere og afgøre og forstå andre.

Undtagelsen der bekræfter reglen er disse ugers enighed på arbejdsmarkedet, og vi kan håbe den kan vise vej til bedre overblik og nyttigere resultater.

Der er brug for vilje i vor tid, for god vilje, gensidig tillid og indbyrdes agtelse. 1990'erne bør blive bedre i folkets liv – og det er ikke for tidligt at tage fat.

Jens P. Petersen

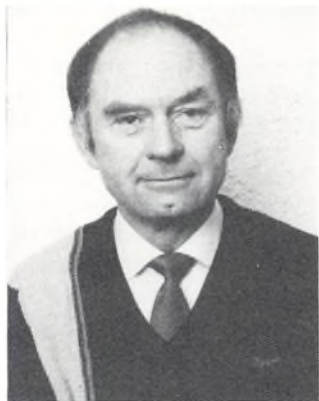
Dansk Slægtsgårdsforening skal have ny formand

På hovedbestyrelsesmødet i februar meddelte landsformanden Jens P. Petersen, at han ikke ønsker at fortsætte som formand, når bestyrelsen skal konstituere sig efter årsmødet – dvs. på hovedbestyrelsesmødet til efteråret.

OGN

Miljø og produktion

Af Hans Kloppenborg Skau

Hans Kloppenborg Skau,
formand for Haderslevkredsen og
medlem af Dansk Slægtsgårdsfor-
enings hovedbestyrelse.
Ejer af »Skovgaard« ved Vojens

Ved generalforsamlingen i Haderslevkredsen havde formanden denne kommentar til den aktuelle landbrugspolitiske situation.

Det er naturligt, at jeg ved denne lejlighed kommenterer de byrder samfundet og Folketinget er ved at pålægge landbruget, selvom det er vore landbrugsorganisationer, der varetager de interesser, der også er slægtsgårdsforeningens.

Hver dag i denne tid er der indslag i radio, TV og aviser om vort miljø, produktionsforhold og om begrænsning af fødevarerproduktionen.

Det er godt stof for medieverdenen.

Det kommer desværre ud i en form, som gør store dele af befolkningen – rent ud sagt – »rundt på gulvet«. Det samme er tilfældet med mange politikere på Christiansborg.

NPO-planen, der blev vedtaget i efteråret 1980, var indrettet så man kunne leve op til den og få erfaringer, som så muligvis kunne justeres og forbedres i forhold til dens hensigt.

Men i den handlingsplan, der blev vedtaget i februar efter pres fra de radikale, er der lagt op til en væsentlig stramning, og den er urealistisk. Den er provokerende og et dårligt grundlag for lovgivning.

Der er sket så store stramninger ved at ændre fra måling af nitrat ved afsivning til kontrol og afgifter på tilførsel af nitrat, at landbrugets dispositionsret og muligheder for økonomisk planlægning af markdriften er umulig.

Der ligger alt for lidt forskning til grund for en sådan beslutning.

Også kemikalieforbruget er landbruget meget interesseret i at nedsætte yderligere, men forskning og forsøgsarbejdet skal udbygges som grundlag for beslutningerne.

Al den kritik og bekymring opstår jo også i en situation, hvor vi har overproduktion af næsten alle fødevarer i den vestlige verden. EF-lagrene er for kostbare til, at oplagre i den mængde der findes. Lagrene er i virkeligheden blevet så store, fordi mange industrivirksomheder i EF har været nødsaget til at modtage store mængder fødevarer i bytte for at kunne eksportere til landet udenfor EF.

Så det er ikke alene et landbrugsproblem, men sandelig også et industriproblem.

Der er også en debat igang om marginaljorde. Hvad er marginaljord? Skal de tages ud af drift mod betaling til lodsejeren og plantes til med skov?

Sideløbende med miljødebatten og produktionsbegrænsningen, er det meget vigtigt at Folketinget får gjort befolkningen bekendt med, hvad det kommer til at koste pr. indbygger i ekstra skat, nedsat levofod og færre arbejdspladser samt mindre offentligt service.

Landbruget er for alvor kommet ind i en omstillingsproces, og det der er lagt op til er meget drastisk, og kan virke ødelæggende på mange landbohjem. Hvis man ikke kan få tid til at omstille sig. Det skal foregå over en årrække. For med den politiske stemning der hersker i den vestlige verden over for overproduktion, kan det meget let gå sådan, at man indenfor relativt få år ikke har lagre mere – måske mangel.

Fremtidens landbrug bliver ligesom andre producerende virksomheder stillet overfor nytænkning og uddannelse, der svarer til tiden, så man kan være på forkant med udviklingen, og kan tolke de politiske strømninger.

Hans K. Skau

Fra hovedbestyrelsen

Der blev afholdt hovedbestyrelsesmøde den 23. februar i København

Indledningsvis fik man et overblik af aktiviteten i de enkelte kredse, og der sker noget over hele landet.

Efter drøftelsen af landsmødet fremkom flere forslag til landsmødet 1988, men intet blev besluttet.

Vagn Mathiasen redegjorde for sit arbejde i Stavnsbåndsjubilæumsudvalget og opfordrede alle til at deltage i aktiviteterne landet over.

Vagn Mathiasen redegjorde for nogle uheldige konsekvenser af sambeskatning og ejendomsvurdering. Der gav nogle urealistisk høje formueskatter.

Man opfordrede Vagn Mathiasen til at gå videre med sagen evt. med brev til alle folketingsmedlemmer.

Holger Juul forelagde lovudvalgets oplæg til vedtægtsændringer. (Se omtale side 6.)

Landsformanden Jens P. Petersen oplyste, at ved hovedbestyrelsesmødet til oktober ønsker han at gå af som formand – efter 10 år på posten.

Hovedbestyrelsen udsendte følgende udtalelse:

Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse henstiller indtrængende til regering og samtlige partier, at behandle miljøproblemerne med forståelse for vigtige erhvervsinteresser, der både samfundsmæssigt og privatøkonomisk ikke tåler pålæg af nye omkostninger eller indskrænkninger. Især dansk landbrug kan – henset til vanskelige produktionsforhold og konkurrencevilkår, samt større ejendomsskatter – ikke klare stærkt forøgede investeringsopgaver pålagt af gældende lovgivning, samtidig med krav om nedsat tilførsel af gødningsstoffer med påfølgende udbyttetaf.

De danske miljøforanstaltninger bør gennemgås på baggrund af holdbare slutninger påpeget af uvildigt sagkyndige kræfter fra videnskab, miljøministerium og erhvervskredse. En forhastet lovgivning er skadelig, og en påkrævet offentlig indgriben må afvente både indenrigske overvejelser og internationale forhandlinger og vedtagelser. Dansk Slægtsgårdsforening advarer mod partipolitisk bestemte indgreb.

ONG

Dansk Slægtsgårdsforening har til brug for Slægtsgårdsarkivet modtaget følgende donationer:

Nykredit kr. 10.000

Sparekassen Bikuben kr. 5.000

Carlsen-Langes Legatstiftelse kr. 1.000

De virker for fremtiden

Den 11. marts deltog 1300 landbrugsskoleelever fra hele landet i en protestmarch mod de usikre fremtidsudsigter for landbruget, som politikerne byder dem.

Man samledes ved Frihedsstøtten foran Axelborg og gik til Christiansborg, hvor en deputation af 8 landbrugsskoleelever fik foretræde for Folketingets Landbrugsudvalg.

Det der gjorde det største indtryk i København, var den orden, hvormed protestmarchen blev afviklet.

Intet svineri på gaden!

For en gang skyld lignede Københavns gader ikke en losseplads efter sådan et folketog.

Landbrugsskoleelevernes march viser, at de er miljøbevidste, og det i modsætning til dem, der gør sig til miljøets vogtere – rent verbalt.

Redaktionen har bedt landbrugslærer Bertel Stenbæk, Høng Landbrugsskole om at gøre rede for landbrugsskoleelevernes grunde til at være med den 11. marts.

Efter middagsspisningen den 10. marts rejste en af eleverne sig og sagde, at de elever, der var interesserede i at tale om deltagelse i protesttoget til Christiansborg næste dag skulle samles i auditoriet.

Jeg gik med derop og spurgte mødelederen om jeg, som lærer, måtte deltage. Det var der ikke noget i vejen for. Der mødte godt 60 af vore 89 elever op. Nogle var forhindret, fordi de har andre gøremål i middagspausen – se til køerne, bestille varer, ærinder i byen o. lign., så det var et pænt fremmøde.

Følgende er mit referat af elevernes indlæg, så godt jeg kunne følge med i den gode halve time, som mødet varede. Jeg synes, at det giver et godt indtryk af, at det ikke var en forhastet beslutning for at komme væk fra undervisningen.

Jørgen, der havde indkaldt, indledte med at sige, at der var omdelt en kopi af de spørgsmål, som man ville forelægge for politikerne, men at han gerne ville høre synspunkterne fra flest muligt.

Peter: Jeg vil ikke med. H. O. A. Kjeldsens udtalelse forleden var en provokation, og den synes jeg ikke, at vi skal bakke op.

Jørgen: Hvor meget skal der til, før vi tager derind?

Peter: Det kan også af pressen blive opfattet som om det er vendt mod Kjeldsen.

Christian: Grundlaget (spørgsmålene til politikerne) er for løst til at tage af sted. Det skulle være mere bearbejdet. Der bliver bare en masse sjove forsider på aviserne i morgen.

Morten: Enig, udtalelsen er ikke noget værd. Der er ikke kød nok på spørgsmålene.

Hans: Vi er ikke nok inde i lovforslagene. Der er jo krise, og det hjælper ikke noget, at vi bare stiller os op og skrigger foran Christiansborg. Stounborg sagde jo til os, at vi ikke kan bestemme, hvad journalisterne skriver. For 10 år siden blev der givet støtte til at man kunne holde op med at have køer. Der var ingen, der gjorde vrøvl dengang.

Jørgen: Vi må ind og vise, at der er unge landmænd. Jeg var fornylig sammen med nogle andre unge, der aldrig før havde mødt en ung landmand. De ved slet ikke, at vi eksisterer.

Bent: Der er mere interesse for miljø, end for om landmanden overlever, så det hjælper ikke meget. Det er nok kun landmandens bibel (Landsbladet, red.), der vil skrive om os, hvis vi tager derind.

Jørgen: Vi har lært så meget om gødningsplanlægning og har en mening om miljødebatten, så alle kan svare for sig.

Jette: Til det med at vi ikke får nogen omtale, så kan jeg sige, at den demonstration, som vi skal deltage i imorgen, er omtalt på side 2 i Børsen i dag.

Hans Chr.: Vi kan jo også fortælle, at der er andre end landbruget, der forurener.

Martin: Det er vigtigt at gøre opmærksom på, at vi er usikre. Jeg spekulerer da på, om jeg skal være landmand eller søge ind på Politiskolen. Situationen i øjeblikket gør da, at jeg er mest tilbøjelig til at forlade landbruget.

Kim: Det er de unge, der hægtes af – ikke de etablerede landmænd. De er beskyttet af landbrugets top, der nok skal sige til, hvis deres interesser bliver gået for nær.

Peter: Spørgsmålet er, om vi kan tilslutte os spørgsmålene selv om de er dårligt formulerede. Vi bør tage derind. Bare vi får lidt PR, men det er vigtigt, at vi opfører os pænt. Ikke noget med at gå og drikke øl.

Anne Marie: Vi må derind, der er ikke nogen organisationer, der går derind på vore vegne. Vi må bruge muligheden for at sige noget og for at kunne forsvare os mod de angreb, der rettes imod landbruget.

Poul: Bare demonstrationen kan give os lidt PR, så er det ikke forgæves. En lille smule medvind, kan måske påvirke udfaldet af næste valg.

Derefter foretog man en vejledende afstemning, hvor 32 af de fremmødte markerede at de ville deltage i turen til København.

Snakken fortsatte, og de sidste elevs indlæg gjorde, at der næste dag var en del mere end de 30, der tog afsted. Da de kom hjem, spurgte jeg nogle om det havde været turen værd.

– Ja, det var en oplevelse. Nu har vi prøvet det, og det vil vi ikke undvære.

Elevernes forhåbninger m.h.t. pressedækning blev langt overgået af virkeligheden. Der var mange, der hørte og læste om, at landbrugets unge havde protesteret, og alle vegne læste man, at det var sket i god ro og orden. Og det er et godt udgangspunkt, når man vil have andre i tale.

Bertel Stenbæk

Skaf foreningen nye medlemmer!

Undertegnede foreslår, at nedennævnte får tilsendt materiale om Dansk Slægtsgaardsforening og opfordres til at blive medlem:

Titel	

Navn	

Postadresse	
den	19

Underskrift	

Ønsker man ikke at klippe i bladet, kan forslag indsendes til sekretariatet på alm. postkort.

Årsmødet 1987

I dagene 27. og 28. maj samles medlemmer af Dansk Slægtsgårdsforening til årsmøde på Samsø. Programmet er stort set som ved tidligere landsmøder.

Onsdag den 27. maj afvikles landsmødet på Flinch's hotel, Tranebjerg, derefter bliver der mulighed for at se Samsø Museum og om aftenen er der fest i Samsøhallen.

Torsdag den 28. maj bliver udflugtsdagen, og man samles kl. 8.30 i Besser kirke til morgenandagt. Derfra kører eller går man de 300 meter til Besser præstegård, hvor vi ser den mere end 200 år gamle residens for provsten over Samsø.

Fra Besser fortsætter vi til Stavns med kik over Stavns fjord, kører rundt om fjorden til Langør, øens gamle havn, med en stor dybde.

Fra Langør kører vi gennem Nordby til Ballebjerg, Samsøs højeste punkt - 64 m. o. h. Derfra tilbage til Nordby og mod nord til Issehoved, hvor vi ser de mange bakker - og man sagde engang: »Ingen bakke er så stejl, at en Nordbybonde ikke kunne pløje den.«

I Nordby - Danmarks største landsby - holder vi pause, der bliver ca. 30 min. til byvandring og kl. 12.00 frokost.

Kl. 13.15 kører vi fra Nordby til Torup og passerer undervejs den gamle gård - Bisgård. I Torup besøger vi Gertrud og Holger Kjær, Mosegård. (Se omtalen side 9)

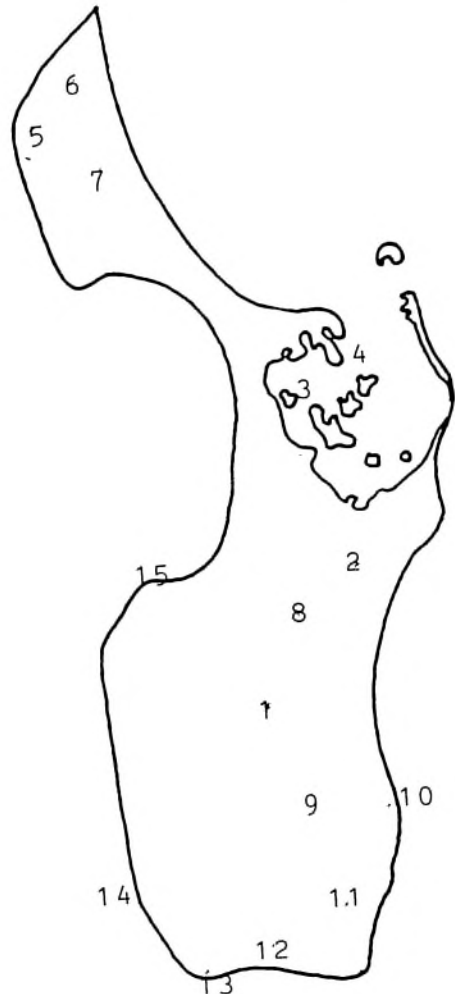
Kl. ca. 14.30 fortsætter årsmødedeltagerne videre gennem Torup til Tranebjerg, Brundly og Ballen. Ved Brundby ser man en af landets 15 bevarede stubmøller (se omtalen side 12).

I Ballen kører vi forbi slagteriet og passerer Samsøfarmen i Nørreskifte. Gennem Ørby til Brattingsborg, hvor godsejer Anders Danneschiold Lassen fortæller om godsets historie og overforvalter Jørn Nissen orienterer om landbruget på Brattingsborg.

Kl. 15.50 tager vi formelt afsked med hverandre, så jyderne kan nå færgeren fra Sælvig, mens sjællænderne har lidt mere tid og de kører til Vesborg.

Vesborg er et middelalderligt voldsted, som er meget interessant.

OGN

1. Tranebjerg
2. Besser
3. Stavns Fjord
4. Langør
5. Ballebjerg
6. Issehoved
7. Nordby
8. Mosegård
9. Kolhøj stubmølle
10. Ballen
11. Samsøfarmen
12. Brattingsborg
13. Vesborg
14. Kolbykås
15. Sælvig

Brattingsborg gods i 1870'erne.

Hovedbygningen er opført i 1870 efter tegning af arkitekt Børning. I 1897 blev der bygget nogle fag til mod øst. Stilen er den samme, men arkitekten var Martin Borch.

Avlsgården blev bygget om i 1870'erne. En port bærer årstallet 1873.

Brattingsborg slot og avlsgård udgør en sjælden arkitektonisk helhed. Det er den engelske stil, der er kommet til Samsø. Bygherren - greve Chr. Fr. Danneskiold-Samsøs moder var englænder og han havde fået sin opdragelse i England.

Program for årsmødet

Onsdag den 27. maj 1987

- Kl. 13.00 – mødet åbnes på Flinch's hotel
- Kl. 14.45 – Kaffe
- Kl. 16.00 – Besøg på Samsø Museum
- Kl. 18.30 – Festaften i Samsøhallen
- Kl. 24.00 – Mødet slut

Dagsorden for mødet onsdag eftermiddag:

1. Valg af dirigent og protokolfører
2. Formanden aflægger beretning
3. Formanden for Slægtsgårdsarkivet, Vagn Mathiasen, aflægger beretning
4. Formanden for bladudvalget, Peder Møller Frifelt, aflægger beretning
5. Meddelelser vedr. Jens og Anna Jensens fond
6. Beretningerne drøftes
7. Fremlæggelse af regnskab og budget
8. Valg af revisorer
9. Vedtægtsændringer
10. Mødested for årsmødet 1988
11. Eventuelt

Torsdag den 28. maj (udflugt – se omtalen side 5)

- Kl. 8.30 – Besser kirke
- Kl. 12.00 – frokost på Nordby kro
- Kl. 15.50 – slutter mødet med den traditionelle øl/vand
- Kl. 16.00 – afgår busserne til færgerne

Buskørsel:

Der vil blive arrangeret buskørsel til turen om søndagen og det anbefales at tage med bussen, da lokale folk vil fortælle om, hvad der passerer. Det vil koste 50-70 kr. pr. person, alt efter hvor mange der melder sig til. Bussen vil også køre fra færgen lørdag.

Hvis der er tilslutning til det, vil vi arrangere buskørsel fra

1. Sønderjylland. Start: Sønderborg.
2. Nordjylland.
3. Sjælland. Start: Vordingborg.
Bussen kan benyttes af deltagere fra Lolland-Falster og ru-
ten lægges sådan, at den også kan benyttes af deltagere fra
København og Nordsjælland.

Alle, der ønsker at køre med bus, bedes anføre, hvorfra de vil med. Så laver vi en køreplan, der passer bedst muligt til ønskerne.

Det vil koste 180-200 kr. pr. person incl. færge, alt efter hvor mange der vil køre med busserne.

Nøjagtigt mødested og tidspunkt meddeles senere.

Tilmelding til busser på tilmeldingsblanketten.

Betaling i busserne.

Deltagere, der ønsker at tage egen bil til Samsø med færgen fra Hou kl. 9.30 og hjem kl. 16.40 eller fra Kalundborg kl. 9.55 og hjem kl. 18.15 bedes bestille pladsbilletten til bilen på tilmeldingsblanketten. Alle pladser på færgen fra Hou er reserveret til foreningen, så det vil ikke være muligt selv at reservere.

Det kan oplyses at prisen for overførsel Hou-Sælvig retur er 86 kr. for personbillet og 266 kr. for bil incl. fører, og prisen Kalundborg-Koldby Kås er hhv. 90 kr. og 288 kr.

OBS. Vedr. priser – se side 8.

Vedtægtsændringer

Hovedbestyrelsen foreslår at § 4 ændres, så foreningen får en bredere struktur. Det er ønsket om flere kredse, så det lokale foreningsliv bliver styrket.

De gældende vedtægter bruger amterne som udgangspunkt for kredsene, mens forslaget anerkender de eksisterende kredse, der bygger på traditionen.

Når vedtægterne foreslås ændret har man af praktiske grunde medtaget en formel tilføjelse til § 6.

Forslaget til ny § 4:

Kredsorganisationer.

Foreningen søger oprettet kredsorganisationer ud over landet med en særlig kredsbestyrelse på mindst 5 og højst 11 medlemmer.

Kredsforeningerne foretager på et møde valg af kredsbestyrelse, der vælges for en periode af mindst 2 år. Der kan vælges en suppleant for hvert bestyrelsesmedlem.

Kredsforeningen holder møder når dens bestyrelse finder anledning dertil, eller når mindst 20 medlemmer ved henvendelse til kredsbestyrelsen ønsker det.

De af kredsformanden afholdte rimelige udgifter til lokalmøder, porto m.m. godtgøres af foreningen efter regning.

Til § 6 tilføjes:

To medlemmer af forretningsudvalget tegner foreningen.

Vedtægterne for kredsorganisationerne ændres som følge af ændringer i § 4 og bliver således:

VEDTÆGTER for XX-KREDSSEN

1.

Foreningens formål er at virke til bevarelsen af slægtsgårdene og at foranstalte et oplysningsarbejde vedrørende historiske og interessebetonede emner for medlemmerne.

2.

Som medlemmer kan optages enhver interesseret.

3.

Bestyrelsen består af _____ medlemmer, som vælges for _____ år ad gangen.

Det tilstræbes at vælge bestyrelsesmedlemmer, så lokalafdelingens områder er bedst muligt repræsenterede.

Bestyrelsen konstituerer sig hvert år.

4.

Generalforsamling afholdes hvert år i _____ kvartal.

5.

Foreningen arbejder iøvrigt efter de af landsforeningen fastsatte vedtægter.

6.

Der betales kun kontingent til landsforeningen, og man er altid medlem både af lokalkreds og landsforening.

§ 4

Amts- og kredsorganisationer

Foreningen opretter amtsorganisationer med en særlig amtsbestyrelse på mindst 5 og højst 10 medlemmer i hvert amt. Der vælges en tillidsmand for hvert sogn, hvori der er slægtsgårde.

Amtsorganisationen foretager på et møde valg af amtsbestyrelse og sognetillidsmænd. Amtsforeningens bestyrelse kan udpege de sognetillidsmænd, der ikke vælges på amtsmødet. For alle valg er valgperioden 4 år, og der vælges en suppleant for hvert enkelt medlem af amtsbestyrelsen og for amtets repræsentanter. Der kan i et amt oprettes kredse for dele af amtet med egen bestyrelse.

Amtsorganisationen holder møder, når dens bestyrelse finder anledning dertil, eller når mindst 20 medlemmer ved henvendelse til amtsbestyrelsen ønsker det.

De af amts- og kredsformændene afholdte rimelige udgifter til lokale møder, rejser, porto m.m. godtgøres af foreningen efter regning.

Tilmelding til Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde

Ønsker at køre med bus om torsdagen _____

Ønsker at køre med bus med påstigning i _____

Ønsker pladsbillet til bil med indreg.nr. _____

Bilmærke _____

Betaling	Antal	Pris	I alt
Eftermiddagskaffe		25,-	
Middag og fællesudg.		255,-	
Frokost og fællesudg.		113,-	
		I alt	

Indbetaling ved check _____ postanvisning _____ giro _____

Hotellophold	Enkeltværelse	Dobbeltværelse
Med bad		
Uden bad		

KLIP

Tilmelding til Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde på Samsø 27. og 28. maj 1987

Tilmelding kan kun ske skriftligt, gerne hurtigst muligt, til Slægtsgårdsforeningens kasserer og sekretær Inger M. Hansen, Bjerggårdsvænget 9, 2840 Holte, og senest den 1. maj, hvorefter deltagerliste m.m. vil blive fremsendt.

Følgende deltagere tilmeldes (skriv tydeligt - gerne blokbogstaver):

Stilling _____

Navne _____

Adresse _____

Evt. telefon _____

Ønsker at køre med bus om torsdagen _____

Ønsker at køre med bus med påstigning i _____

Ønsker pladsbillet til bil med indreg.nr. _____

Bilmærke _____

Betaling	Antal	Pris	I alt
Eftermiddagskaffe		25,-	
Middag og fællesudg.		255,-	
Frokost og fællesudg.		113,-	
		I alt	

Indbetaling ved check _____ postanvisning _____ giro _____

Hotellophold	Enkeltværelse	Dobbeltværelse
Med bad		
Uden bad		

KLIP

Vedrørende priser

Der skal på forhånd betales for deltagelse.

Eftermiddagskaffe på Flinch's hotel 25 kr.

Festmiddag i Samsøhallen 255 kr. (omfatter 3 retter, vin og kaffe og musik).

Frokost på Nordby kro 113 kr. incl. kaffe.

Hotellophold

Foreningen har reserveret alle værelser på hotellerne på Samsø.

Pris for dobbelt værelse med bad 290-395 kr.

Pris for dobbelt værelse uden bad 225-300 kr.

Pris for enkelt værelse med bad 180-210 kr.

Pris for enkelt værelse uden bad 135-160 kr.

Alle priser er incl. morgenmad.

Mødedeltagerne afregner selv med hotellerne.

Eventuelle afbud bedes meddelt sekretæren hurtigst muligt for at regning for ubenyttet værelse kan undgås.

Hvis der bliver meget stor tilslutning til mødet, kan der også blive tale om indkvartering på gårde og evt. i sommerhuse.

Af hensyn til transporten vil værelserne blive fordelt således at mødedeltagere der kommer med samme bus, så vidt muligt vil blive indkvarteret på samme hotel.

Slægtsgårdsrejserne

Disse linier for at gøre opmærksom på, at tiden er inde til at beslutte sig vedrørende deltagelse i sommerens rejser til Norge og Gotland, der finder sted henholdsvis 16.-22. juni og 25.-30. juli.

Tilmelding må være Jens P. Petersen - tlf. 03 61 00 23 ihænde inden længe.

De foregående års rejser har været meget tilfredsstillende for de mange slægtsgårdsfolk, der har været med, og der er satset på ferieture, der virkelig giver alle en stor oplevelse.

(Turene er omtalt i nr. 266 side 7.)

Landet

En af mine gode venner spurgte en dag, om jeg kendte noget til det blad, der hed Landet.

Han gik med aviser på sin barndoms ø - Samsø, og erindrer tegneserien - De gamle Guder.

Skulle der blandt slægtsgårdens læsere være nogle, som ligger inde med disse blade, og som kan nænne at skille sig af dermed, bedes de henvende sig til nærværende blads redaktør.

OGN

Velkommen til nye medlemmer:

Ida og Jacob Askjær
Strandboulevarden 21
2100 København Ø

Elin Therkildsen
skolepsykolog Johs. Therkildsen
Mantuavej 13
2300 København S

Gårdejer
Anders Møller Egede Holm
»Østerholm«
Østerbyvej 13
Østerby
8791 Tranehjerg Samsø

Gårdejer, økonomikonsulent
Oluf Riis Madsen
»Stenogård«
Tårnvej 47
Gl. Højen
7100 Vejle

Gårdejer
Knud Bruun
Sorte Kammervej 8
Nr. Vedby
4840 Nr. Alslev

Gårdejer
Lisbeth Kyhl
Sønderballe Hoved 24
6100 Haderslev

Gårdejer
Ole Fuglsang
»Hjortnæs«
Hjortnæsvej 35
Børglum
9760 Vrå

Gårdejer
Jens Bendtsen
Hunskjær
Remmerstrandvej 17
Nr. Nissum
7620 Lemvig

Produktionschef
Laurits Kjær-Hansen
Jyllandsgade 37
4100 Ringsted
Ejer af ejendommen
»Vorbjergsminde«
Besser Hovedgade 27
Besser
Samsø

Gårdejere
Ida og Niels Ove Nielsen
»Korsgaard«
Ringstedvej 687
Slimminge
4100 Ringsted

Gårdejer
Vagn Høegh-Jensen
Stenagervej 6
Ll. Valby
4200 Slagelse

Gårdejer, EEG.ass.
Else Buhl-Madsen
»Egebjerggård«
Slotsbjergbyvej 13
Slots Bjergby
4200 Slagelse

Proprietær
N. F. Jensen
Vanløsegård
Vanløsevej 24
4370 Store Merløse

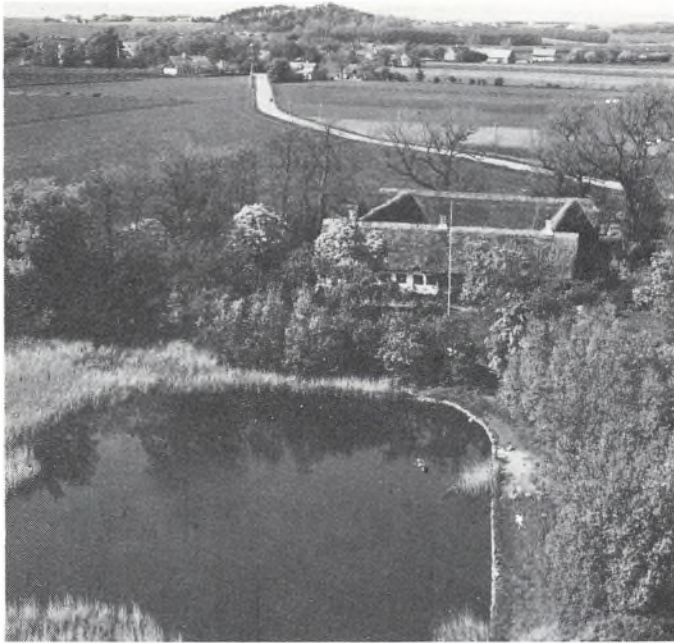
Gårdejere
Ingrid og Niels Juul Kristoffersen
Drusbjerggård
Drusbjergvej 1
4583 Sjællands Odde

Ilse og Erik Lassen
Svendstrupvej 1
8581 Nimtofte

Mosegård

Gård matr. nr. 5 A af Torup by, Besser sogn

Ved udflugten i forbindelse med landsmødet på Samsø besøger vi Gertrud og Holger Kjær, Mosegård ved Torup. De er 7. generation, og familien har haft gården siden 1784. Tilmed er det en familie, der har været med i Dansk Slægtsgårdsforening siden foreningens oprettelse.

Mosegård er en af Samsøs mest interessante gårde. Oprindeligt lå gården i Torup by, men efter en brand i 1804, der udsløttede det meste af landsbyen, blev gården flyttet ud, og grevskabet eftergav landgilde for nogle år.

I 1864 blev gårdens bygninger sat om. Stolperne var mørnede, og derfor blev det nederste stykke taget af, hvorved længerne fik den nuværende højde. Den gamle lerklining imellem stolperne erstattedes af mursten.

Ved samme lejlighed blev der bygget 3 fag til stuehusets østgavl.

Mosegård er fredet.

Den firlængede gård er helt af bindingsværk, har stråtag og tilmed er den pigstensbelagte gårdsplads bevaret.

I stuehuset er 3 døre fra gården i Torup, og som fru Kjær siger: »De er mere sjældne end effektive.«

Dørkarmene er også et kik værd, typiske for sin tid og sjældne i private hjem.

På gården findes mange minder over de tidligere slægtsled på gården, både af møbler og husgeråd.

Holger Kjær er meget fingernem, så han reparerer meget af arvegodset, men Mosegård er et landbrug og et hjem – ikke et museum.

På nordlængen er en tagrytter med et ur, så den hastigt ilende turist kan se, hvad klokken er slået. Tagrytteren og uret er også Holger Kjærs værk.

Mosegård blev i 1784 købt af Kirsten Sørensdatte (1722-1794). Hun var præsteenke fra Jylland og erhvervede gården til sin datter, Ane Mette Jørgensdatte (1759-1825). Hun var gift med Jens Christensen, og det var dem, der flyttede gården ud ved mosen i 1804 efter branden. De efterfulgtes af datteren Dorte Kirstine Jensdatte (1787-??) og hendes mand Jens Villadsen (1791-1848).

Gården gik endnu en gang i arv på spindesiden, da den i 1844 blev overtaget af datteren Ane Mette Jensdatte (1824-1881) som blev gift med Jens Jørgen Eriksen Kjær (1815-1885).

I nekrologen over Jens Eriksen Kjær står bl. a.:

Det fortælles om ham, at han havde en stor bogsamling, og interessen for læsning var kommet, da han tjente hos en morbror i Østerby i 8 år. Da han kom til Sjælland i nærheden af hovedstaden, og dog var ensom, da han ikke søgte fortrolig omgang med sjællænderne, kastede han sig over læsningen.

Jens Eriksen Kjær havde mekanisk talent, bl. a. fik han fremstillet en mølle til afvanding, så man kunne grave tørv. Denne mølle fik stor betydning for tørvegravningen på Samsø.

Næste gang gården skiftede ejer gik den til sønnen Kristian Henrik Kjær (1845-1918), der var gift med Ane Mette Pedersen Søndergård. De solgte 18 tdr. land fra gården, og i 1915 kom 6. generation til, da sønnen Jens Kjær (1884-1979) og hustru Anna Jørgensen (1887-1977) fik Mosegård. Ved denne handel blev grevskabets sidste indestående i gården udbetalt.

Indtil da, havde Kristian Henrik Kjær kørt til Langør med korn for landgilden.

I 1939 kom Holger Kjær hjem fra landbrugsskole, og han har siden drevet gården. De første år sammen med faderen, men siden 1957 har Mosegård tilhørt Holger Kjær og Gertrud f. Holm.

Ottende slægtsled er sikret, da den yngste søn Henrik Holm Kjær er landmand med interesse for grønsagsavl. OGN

Gdr. Holger Kjær, Mosegård.

KRONIK

Hvor må man færdes?

Af landboretikonsulent Jes Løkkegaard

Dette spørgsmål har givet igennem tiderne været besvaret på flere forskellige måder, og derfor må det vel være formålstjenligt kort at ridsse reglerne herom op.

Jes Løkkegaard

Bl. a. kan jeg bemærke, at jeg tit har mødt den opfattelse, at der eksisterede en ret til, for offentligheden, at færdes langs vore vandløb. Opfattelsen beror sikkert på, at det offentlige i forbindelse med tilsyn af vandløbet, selvfølgelig må færdes langs vandløbet, og på at sportsfiskerforeninger m.v. har indgået aftaler om, at deres medlemmer må fiske i vandløbene. Derved har man vænnet sig til, at mange færdes langs vandløbene, og således kan tanken om, at det er en offentlig ret, vel opstå. Men retten eksisterer altså alene for de offentlige myndigheder i forbindelse med tilsynet af vandløbene.

Det er en selvfølge, at der eksisterer en ret for alle til at færdes på offentlige veje, stier, pladser, parker m.v.

Retten til færdsel på *privat* grund findes i lov om mark- og vejfred § 17. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

»Den, som uden ejerens tilladelse eller anden hjemmel, færdes på anden mands grund, eller som færdes på privat vej, hvor det ved færdselstavle eller andet lovligt opslag er tilkendegivet, at færdsel eller færdsel af den pågældende art er forbudt, straffes med bøde«.

Denne lovtekst kan kort omskrives således:

- I. Færdsel på privat ejendom, som ikke er vej, er *forbudt*, med mindre ejerens tilladelse haves.
- II. Færdsel på privat vej er *tilladt*, medmindre ejeren ved færdselsskilt, bom eller lignende har forbudt færdsel. Politiet skal dog forespørges om såvel skiltets som bommens udførsel og nærmere placering.

For så vidt angår de private veje skal det bemærkes, at den her citerede bestemmelse alene finder anvendelse på private veje på landet, idet der for private veje i byområder gælder lidt andre regler, hvilke jeg dog ikke her vil komme ind på.

Følgerne af at færdes på privat område eller vej, hvor dette er forbudt, straffes efter ejerens anmodning overfor politiet med bøde, enten efter lov om mark- og vejfred (formentlig af minimal størrelse) eller efter straffeloven. Efter straffeloven kan der også straffes med hæfte eller fængsel indtil 6 måneder.

Det antages dog, at det er tilladt at betræde fremmed ejendom for at spørge om vej, søge hjælp eller uddele reklamer.

Et helt specielt område vedrører de almene veje og stier, såsom kirkestier, skolestier, møllestier m.v. Disse veje og stier er ikke optaget som offentlige og må derfor som udgangspunkt behandles efter reglerne nævnt i mark- og vejfredslovens § 17. Ejeren af ejendommen, hvorpå stien er beliggende, kan således lukke denne. Dog kan kommunen beslutte, at vejen, stien optages som offentlig og derved løse problemet. Ønsker kommunen at genskabe disse almene stier, kan dette alene ske ved at ekspropriere eller indgå frivillige aftaler med lodsejerne.

Dog kan disse stier også genskabes på anden vis, idet fredningsmyndighederne ved rejsning af fredningssager kan åbne et areal eller en sti for offentligheden.

Formålet med naturfredningsloven, hvorefter fredningssager rejses, er nemlig dels at værne Danmarks natur, og dels at give befolkningen adgang til fredede arealer, hvor dette iøvrigt ikke strider mod fredningsbestemmelserne.

Endelig kan der også være vundet hævd på at færdes på et fremmed areal. Såfremt færdslen tydeligt fremgår ved en indretning, f. eks. havelåger eller udlagt stabilt, skal færdslen have foregået i 20 år. Såfremt færdslen ikke kan erkendes ved en indretning, skal denne være foregået i en menneskealder og således, at gamle folk på egen kan erindre dette.

Derudover åbner naturfredningsloven også mulighed for at færdes på strandbredder og andre kyststrækninger, hvorpå der ikke findes sammenhængende grønsvær eller anden landvegetation, og i skove, herunder privatejede, som er større end 5 ha, og hvortil der fører offentlig vej eller sti, eller hvortil der iøvrigt er adgang på lovlig måde. Sidstnævnt kan bl. a. være adgang af en privat vej, ad hvilken færdsel ikke ved skiltning er forbudt. Endelig er der også almindelig færdselsret til udyrkede arealer, som ikke er forsvarligt hegnede i deres helhed. I den anledning kan der opstå et interessant problem, idet der jo for tiden er en del, der har udtrykt ønsker om en zone langs vandløbene til beskyttelse af disse. Såfremt disse zoner skal ligge udyrkede hen, er det vel et spørgsmål, om ikke de omfattes af naturfredningslovens bestemmelser. Dog kan arealerne hegnes, men dette medfører jo også besvær, både for landmanden og for vandløbsmyndighederne i forbindelse med vedligeholdelsen.

Landbrugsorganisationerne i Vestsjællands amt har drøftet spørgsmålet om almenhedens adgang til det åbne land med amtsrepræsentationen for friluftsrådet (friluftorganisationerne i amtet, herunder naturfredningsforeninger og sportsfiskerforeninger). Det var amtsrepræsentationens opfattelse, at der ikke skulle ske en generel åbning. Man ønskede alene et bedre og mere sammenhængende stisystem, evt. med muligheder for primitiv overnatning. Sådanne stisystemer er i andre dele af landet, men også ved Tølløse, allerede etableret, og sker det på en for alle parter rimelig og hensigtsmæssig måde, vil et evt. lovindgreb desangående formentlig undgås. Men det må fremtiden vise. Der sker i hvert fald en del på dette område.

Husmandslodderne ved Sølvig med bevarede skel fra slutningen af 1700-tallet.

Sproget og samfundet – en folkesag

Interview med stifteren af Modersmål-Selskabet, lektor Poul Hansen, Vordingborg

Den 27. november 1979 stiftedes Modersmålsselskabet, der har til formål at virke for bevarelse og udvikling af modersmålet som en grundlæggende forudsætning for dansk kultur og folkestyre.

Dette formål tilstræbes ved:

1. At vække forståelse for betydningen af en klar, udtryksfuld og varieret anvendelse af sproget i tale og skrift – med respekt for dialekterne.
2. At formidle kendskab til forskning og uddannelse vedrørende det danske sprog.

Ved den første ordinære generalforsamling ændredes navnet til Modersmål-Selskabet, bl. a. for at undgå forveksling med det gamle Modersmålsselskab, som blev opløst i 1970, og hvis opgave det havde været at uddanne lærere i talens æstetik. Samme år fik faget retorik i øvrigt en lærestol ved Københavns Universitet.

Da Modersmål-Selskabet er interesseret i at bevare alt det gode af dansk kultur og tradition – på linie med Dansk Slægtsgaardsforening – har »Slægtsgårdens« redaktør været i Vordingborg, hvor Selskabets næstformand og sekretær – Poul Hansen – residerer, for at høre om Selskabet.

Det var på initiativ af Poul Hansen, at Modersmål-Selskabet blev stiftet, og han beklædte formandsposten de første 5 år. Derefter blev han næstformand og for nylig overtog Poul Hansen også det omfattende arbejde som sekretær for Selskabet, der har omkring 900 medlemmer.

OGN: Når jeg læser formålsparagraffen i vedtægterne for Modersmål-Selskabet, bemærker jeg, at I både vil bevare og udvikle sproget, kan man det?

PH: Sproget kan kun bevares i begrænset omfang. Sproget vil som alt andet levende forandre sig. Men Modersmål-Selskabet vil være med til at præge udviklingen.

Selskabet er ængstelig for, at sproget skal blive for forandret og unuanceret.

EDB-sproget er farligt, da det begrænser ordforrådet, man taler ikke med en maskine, og det samme kan siges om fjernsynet. Samtalen forsømmes. Når familien sidder foran fjernsynet, er det envejskommunikation, og resultatet bliver dårligere sprogbrugere, da man ikke selv skal formulere sig. Børns sprog bliver unuanceret, når de overlades til sig selv, fjernsynet og videoen.

OGN: Er Modersmål-Selskabet sprogvogeteren?

PH: Modersmål-Selskabet ser det ikke som sin opgave at gå Dansk Sprognævn i bedene. Vi skal ikke vejlede folk i udtalen af ord. Sprognævnets opgave er at registrere og justere.

OGN: Men I fører sprogpolitik!

PH: Ja. Sprognævnet vil ikke blande sig i danskundervisningen i folkeskolen og på seminarierne. Det vil Modersmål-Selskabet, der bl. a. har peget på en bedre undervisning af de lærerstuderende. Selskabet mener, at skolen måske har interesseret sig for meget for det, man betegner som dagligdagens virkelighed, hvor alt skal måles og gøres op i tal, f. eks. i rapporter med et antal af diagrammer.

Børn må i undervisningens indhold også have oplevelser af kunstnerisk og følelsesmæssig art. Form og indhold kan i øvrigt ikke adskilles. Giver man ikke børn mulighed for at stave nogenlunde korrekt og vælge de rette ord, giver man ikke børnene det redskab, de skal bruge, så forråder man dem.

George Orwell skrev i et essay: »Hvis tænkningen fordærver sproget, kan sproget også fordærve tænkningen.«

Poul Hansen tilføjer: Når man har et klart sprog, tjener man folkestyrets sag. Derfor er det vigtigt, at politikerne udtrykker sig klart og præcist og ikke i floskler.

Poul Hansen, fhv. seminarielktor og koncertsanger. Initiativtager til Modersmål-Selskabet og dets første formand. Nu næstformand og sekretær i Selskabet samt flittig foredragsholder. Adr.: Hammerichsvej 3, 4760 Vordingborg. Tlf. 03 77 32 23

OGN: Foruden foredragsvirksomhed og indlæg i dagspressen har Modersmål-Selskabet også udgivet en række bøger.

PH: Selskabet udsender hvert år en debatbog i serien »Hvor går dansk hen?« Flere af bøgerne i denne serie har omhandlet danskundervisningen og sproget i Danmarks Radio.

I foråret 1987 kommer en bog om danskundervisningen i HF- og gymnasiet. Derefter følger et forsøg i 10 HF- og gymnasieklasser, der skal tage stilling til bogens hovedtanker og synspunkter. Forsøgene har fået tilskud fra Egmontfonden og Augustinus Fonden. Der kommer 4 gange om året et medlemsblad »Sprog og Samfund« og der udsendes en årbog. I 1986 kom den 7. i rækken »Digterne og sproget«, der indeholder en bred vifte af nutidige digtere, der søger at give læseren indsigt i den skabende proces, hvor sproget røber det, digteren har på hjerte.

Modersmål-Selskabet skal ikke alene bevare gammel litteratur, men også støtte de moderne digtere, siger Poul Hansen og tilføjer: når disse går ind for kvalitet i sproget, med alle de muligheder dette indebærer. Meget tyder på, at den nye generation af digtere er sig dette ansvar bevidst. Dette fremgår af årbogen 1986.

Selskabet uddeler hvert år en pris – »Modersmål-Prisen« til en person, der har gjort en påskønnelsesværdig indsats for det danske sprog. I 1987 er det Rachel Rachlin.

»Bondemalerne«

Af konsulent Vøgg Ramming, Faaborg

Som det fremgår af overskriften, var det den benævnelse, københavnske kunstkendere, der fylkedes omkring Kunstakademiet først i dette århundrede, gav den kreds af malere, der kom fra det fynske område og særligt fra Faaborgeggen.

Når man brugte dette udtryk, lå der nok noget nedsættende i det. De var jo ikke uddannet på det fornemme, københavnske akademi, men de studerede den ædle malerkunst på den skole, maleren Kristian Zahrtmann havde skabt i stueetagen i det gamle Hotel Phønix i Bredgade et andet sted i hovedstaden.

Forhistorien var den, at i slutningen af forrige århundrede og i begyndelsen af det 20. århundrede, var der en del malermestre i Faaborg, deres sønner, svende og lærlinge, der opdagede, at de foruden at være udmærkede håndværkere også havde et kunstnerisk talent. De søgte tit deres motiver i det smukke, sydfynske landskab. Det blev da på mode iblandt dem at søge at udvikle dette kunstneriske talent i Zahrtmanns malerskole.

I øvrigt kan man helt op i vor tid spore, at den tradition lever blandt sydfynske malermestre og deres omgivelser at gå ud i naturen og prøve, om der skulle være et talent til stede. Malerhåndværket og staffeliet hører tit sammen på denne egn.

Den før omtalte periodes navne blandt fynske kunstnere var: Jens Birkholm, Poul S. Christiansen, Niels Hansen, Peter Hansen, Syrak Hansen, Carl Knippel, Søren Lund, Fritz Syberg, Anna Syberg, billedhuggeren Kaj Nielsen fra Svendborg og sidst men ikke mindst Johannes Larsen, Kerteminde, der i dag har fået sit eget museum. Det er oprettet i den afdøde kunstners hjem. Der kunne nævnes flere fra den gang, der fik deres start som kunstnere i det fynske.

Denne meget frugtbare tid i fynsk malerkunst skabte tanken om et fynsk malerimuseum. I december 1909 rejste Overretssagfører Jens Rasmussen sagen i Odense byråd, men der var ingen stemning for at lægge et sådant museum i den fynske hovedstad. Men det blev Jens Rasmussens bror, fabrikant Mads Rasmussen i Faaborg, også kaldet »Mads Tomat«, der tog initiativet.

Han havde oprindeligt startet en konservesfabrik i byen efter sin hjemkomst fra U. S. A., hvor han havde studeret konservesfabrikation. Faaborgvirksomheden blev i 1916 slået sammen med Beauvais i København med Mads Rasmussen som direktør. Nu fik han fast bopæl i København, og Konservesgården i Faaborg, for enden af hovedgaden, blev nu kun sommerbolig for familien.

Her oprettedes i 1910 et fynsk malerimuseum på grundlag af den samling, Mads Rasmussen allerede havde samlet sig, samt de billeder en mindre komité, efter aftale med fabrikanten, havde købt ind af fynsk kunst. Men det var kun et midlertidigt arrangement.

Den 10. juli 1915 indviedes det nuværende museum bygget ved siden af Konservesgården. Mads Tomat var den glade giver af det hele. Dette lille malerimuseum er i dag Faaborgs stolthed og noget enestående i en dansk provinsby. Vi har idag et fri-landsmuseum, Den fynske Landsby i Odense, der på en fremragende måde viser det fynske landbrugshistorie og udvikling, til dette knytter sig helt naturligt museet i Faaborg, der med sine mange billeder fra den fynske natur, bondemiljøet og arbejdslivet som det var dengang.

Lad mig blot nævne nogle få titler fra kataloget, så vil De, mine kære læsere forstå mig: Pløjemanden vender, Høstfolk, Humleplukning, Et barn i en bondestue og Aftenleg i Svanninge Bakker.

Men også det historiske maleri gik disse bondemalere i gang med, og her må særligt Peter Hansens store indstiftelsesbillede fremhæves. Det var jo en stor dag i det fynske maleris historie, da »bondemalerne« fik deres eget museum.

Et andet historisk billede er Peter Hansen kendt for, det er Slaget ved Øxnebjerg, malet i årene 1918-1925. Det omhandler en episode fra Grevens Fejde. Han har tilladt sig små ejendommeligheder på dette billede, vi kan også kalde det friheder i forhold til det historisk korrekte.

Billedet er nemlig ikke malet, som man skulle tro, på Øxnebjerg ved Assens, men motivet til landskabet er hentet på Peter Hansens hjemegn. Han har brugt landskabet ved Seebjerget, som sammen med Svanninge Bakker dominerer Faaborgeggen, træerne i forgrunden er dog fra gården Høbbet på samme egn i nærheden af godset Brahetrolleborg. For ikke at få problemer med de oprørske bønders påklædning, er de klædt som landbefolkningen var på den tid, da billedet blev malet (1925). Maleriet hænger i Folketinget.

De fynske bondemaleres samarbejde med maleren Kristian Zahrtmann blev en værdifuld periode i dansk malerkunst.

Vøgg Ramming

Kolhøj Mølle

På Samsø er bevaret to gamle vindmøller, en stubmølle ved Brundby - Kolhøj Mølle, og en hollandsk mølle mellem Kolby og Kolby Kaas - Kolby Mølle.

I 1700-tallet nævntes der 20 møller på Samsø, hvilket gav anledning til den tvetydige vending: »Samtlige møllere på Samsø er tyve!«

Dengang havde man ikke megen tiltro til møllernes ærlighed, de skulle tolde. Med sit toldekar eller toldkop øste han 1/18 af det maled korn af til sig selv, som betaling for sit arbejde. Bønderne så med mistillid på møllerenes toldning. Mølleren er aldrig så drukken, at han glemmer at tolde, lyder et gammelt mundheld. Og skulle en pige være kommet i ulykke, kunne hun klare frisag, hvis hun kunne være så heldig, at tage et bad i en ærlig møllers dam!

Det er et lykketræf, at der på Samsø er bevaret en vindmølle af hver slags. Stubmøllen har været benyttet i Danmark siden Valdemarstiden (o. 1200), og var enerådende indtil slutningen af 1700-tallet, da den hollandske mølle kom hertil. Den havde en større kapacitet og var lettere at betjene. Derfor afløste den med tiden stubmøllen, og efter mølleriets monopol blev ophævet i 1862, var det altid hollandske møller, der blev bygget, hvis man ikke opførte vindmotormølle.

Kolhøj mølle blev rejst på Endelave omkring 1650. I 1817 blev den flyttet til Samsø. Først stod den ved Dansebjerg og kom derfra til sin nuværende plads ved Brundby.

Kolhøj mølle er en af landets 15 bevarede stubmøller, og den er den eneste med stråtag.

Stubmøllen ligger smukt i landskabet og er en karakteristisk bygning, men man må også huske på, hvilket betydningsfuldt og farligt erhverv den var rammen om.

OGN

Nyt fra kredsene:

Nordjyllandskredsen

Nordjyllandskredsen, der både omfatter området nord for Limfjorden samt Himmerland, har haft møde i Støvring, for at skabe kontakt med slægtsgårdsforeningens medlemmer i Himmerland. Det er meningen, at der skal oprettet en kreds i Himmerland, og dette arbejde er pålagt A. C. Winther Hansen, Trillbakkegård, Nibe og Jens Sørensen, Ø. Hørnung, Støvring.

På mødet i Himmerland talte gårdejer Peder Møller Frifelt om slægtsgårdsforeningen i almindelighed og slægtsgårdsbladet i særdeleshed.

Peder Møller Frifelt, der er formand for bladudvalget, sagde bl. a.: »Vil man forsøge at få et overblik over Dansk Slægtsgårdsforenings virke, så kan man forneden på Slægtsgårdsbladets forside blot læse foreningens motto.

Det er tvivlsomt, om der findes foreninger eller sammenslutninger, hvis motto så godt udtrykker arbejde og formål.

Tager man den første del af mottoet – om fortiden, så må netop vi slægtsgårdsbønder erkende, at både os selv og vore vilkår er præget af generationerne før os, og selv en del af vore handlinger nu og fremover også bevidst eller ubevidst har sammenhæng med vores fortid. Har man erkendt dette, behøves der ikke nogen lang forklaring for at forstå, at vores arkiv er en betydningsfuld del af foreningens arbejde.

Tager man dernæst den midterste del af mottoet, det om nutiden, ja, så er det bl. a. her og nu, nemlig møder i lokalforeninger eller årsmøderne, udflugterne og slægtsgårdsrejserne, steder, hvor man træffer mennesker, man føler sig på bølgelængde med. Jeg har gjort den iagttagelse, at de medlemmer man møder til årsmøderne kommer igen år efter år, og man ser glade gensyn mellem venner. Tænk på det, når næste nummer af bladet kommer med tilmeldelsesblanketten til årsmødet. Netop i år foregår årsmødet på Samsø.

Tager vi så sidste del af mottoet, nemlig: virk for fremtiden, så er der nok adskilligt af det, der er nævnt, der også peger fremover. Foreningen søger, også når medlemmerne henvender sig med spørgsmål og problemer, at løse disse ved at tage kontakt med mennesker eller organisationer, som formodes at kunne hjælpe.

Foreningen har aftale med ejendoms konsulenter i de forskellige landsdele, om at bistå med hjælp ved generationsskifte.

Slægtsgårdsbladet skulle gerne beskæftige sig med alle tre tidsafsnit på en måde, så det er læseværdigt for alle medlemmer, da alle medlemmer får bladet.

Men vigtigst af alt er, at vi alle, hver på sin plads, hvad enten det er i samvær med naboer og venner eller i foreninger, kommunalbestyrelser, amtsråd og folketing søger at påvirke udviklingen i gunstig retning for danske slægtsgårde, derved værner vi, efter min mening, om noget af det værdifuldeste i det vi kalder dansk bondekultur, og vi gavner også landbruget i almindelighed og forøvrigt også det samfund, som nu og da knap vil vedkende sig os som ligeværdige borgere.«

Derefter talte formanden for Statens Jordlovsudvalg, gårdejer Søren Jensen, Hasselris om den nye landbrugslov, og hans indlæg vil blive bragt her i bladet ved førstkommande lejlighed.

Nordjyllandskredsen har til sommer et møde på Birkelse Hovedgård, hvor man bl. a. får adgang til hovedbygningen.

Mere herom i næste nummer.

Vejle Amt

Tirsdag den 16. juni kl. 19.00 arrangeres aftentur til Tirsbæk slot, hvor godsejer Algren Ussing vil vise rundt, og fortælle om slottets historie.

Efter rundvisningen er der kaffe i Skyttehushaven ved Vejle.

Haderslev amtskreds

Ved generalforsamlingen i Skydstrup forsamlingsgård, havde kredsformanden Hans Kloppenborg Skau nogle betragtninger, som gengives side 3.

Efter generalforsamlingen talte borgmester Ole Glahn, Bjergsted, der også er formand for »Foreningen af Landsbysamfund«.

Emnet var: »Har bondekulturen overlevet sig selv?«

Ole Glahn sagde, at det der karakteriserer bondekulturen er, at det liv man lever foregår blandt så få mennesker, at man ikke kan skjule sig for hinanden, samtidig med at man interesserer sig for hinanden.

Det udvikler der sig et fællesskab af, der oprindeligt var et arbejdsfællesskab, og et af kærnepunkterne i fællesskabet var ønsket om og viljen til sammen med andre at løse de udfordringer og opgaver man stod overfor.

Ole Glahn fortsatte med at sige, at man idag mere ser på hvad kommunen/samfundet kan gøre for en, end hvad vi selv kan gøre. Andelsbevægelsen er et eksempel på, at bondekulturen selv løste sine problemer. Samtidig er det hans opfattelse, at storconcerne indenfor mejeri og slagteri ikke er i overensstemmelse med andelstanken, og han er overbevist om, at nye muligheder vil opstå.

Fremtidssamfundet er det decentrale samfund, afstandsbegrebet vil ophæves med bredbåndsnettet. Et bredbåndsnet betyder, at man kan udføre arbejdsopgaver i hjemmet fremfor at køre på arbejde. Det er uheldigt, man skal sidde sammen og arbejde i lokalsamfundet. Bondekulturen understreger det sociale, og derfor er der risiko for at børn får en afstumpet udvikling gennem computere. Børn og unge lærer at computeren er behagelig at have med at gøre, den siger aldrig imod. Menneskene er derimod ubehagelige, de giver ikke altid det svar man ønsker. Derfor gør nogle børn og unge oprør mod mennesker.

Forudsætningerne for at landsbyerne kan overleve er, at der fortsat etableres og udvikles erhverv i landzonen.

Formanden for Foreningen af Landsbysamfund – Ole Glahn – mener, at specielt for igangsættere rummer de ubenyttede landbrugsbygninger attraktive muligheder for lokalene. Ved undersøgelser foretaget af planstyrelsen viser, at der ligger hundredtusinder kvadratmeter landbrugsbygninger ubenyttede hen. Miljøministeren har på den baggrund fremsat et lovforslag, der ændrer by- og landzonenloven, således at landbrugsbygninger kan anvendes til andet erhvervsformål, med mindre kommunen gør indsigelse inden 14 dage efter ansøgningen er fremsat. Ole Glahn understreger, at miljølovgivningen og vejadgangslovgivningen ikke dermed er ændret.

Landbruget bliver skældt ud, fordi der – ifølge Ole Glahns opfattelse – ligger en romantisk forestilling om landbrugets forhold, og gennem fjernsynet får man et helt andet indtryk.

Landbrugets ledere har forsømt at forklare, at man gerne vil arbejde på andre måder, hvis der var økonomisk mulighed for det.

Landbruget opfatter sig selv som naturforvalter, men det vanskeliggøres ved, at man ikke får stillet midler til rådighed, hvis miljømæssige konsekvenser er undersøgt. Det er urimeligt og ulykkeligt, at beskyldte landmændene for anvendelse af giftstoffer som miljømyndighederne burde have stoppet.

Hvis vi ikke i landbruget erkender behovet for værdier og følelser, der ikke kan gøres op i penge, hvor var så bondekulturen, og hvor var slægtsgårdsforeningen?

Et samfund, der kun bekymrer sig om penge er i krise.

I industrisamfundet ønsker man at tjene flest mulige penge på den korteste tid, mens man i bondekulturen skal forvalte de ressourcer, man har fået stillet til rådighed, så man dels kan få et udkomme og samtidig sikre næste generation et udkomme, sluttede Ole Glahn fra Landsforeningen af Landsbysamfund.

Haderslevkredsens næste møde bliver i juli, hvor man tager til Mandø. Hans Simonsen, Hygum har været på Mandø flere gange og hans erfaringer vil man drage nytte af denne gang.

Lolland-Falster kredsen

Den 6. marts afholdt Dansk Slægtsgårdsforening på Lolland-Falster sammen med Landboudommen på Lolland-Falster et meget vellykket møde over emnet »Fremtiden grønne jordbrug«. Foredragsholder var højskolelærer og økologisk landmand Kaare Rasmussen, Alsø. Han gjorde rede for sit syn på dansk jordbrugs fremtid.

Indledningsvis fortalte Kaare Rasmussen om de to hovedretninger indenfor det alternative jordbrug. Den økologiske måde, der har sit udspring i bevægelserne fra 1968 og dernæst den biodynamiske måde, der bygger på en åndsvidenskabelig retning grundlagt i 1924 af Rudolf Steiner, den såkaldte antroposofi, der bl. a. indeholder teorier om, at malkekoen samler kosmisk kraft gennem spidserne på hornene.

Kaare Rasmussen tilhørte den første gruppe, men beroligede forsamlingen med at han dyrkede sine gulerødder uden åndelig vejledning fra Marx og Mao. Men idealet for ham var en anden livsstil, end nutidens landmand, der kører rundt på sin traktor og er meget ensom. Kaare Rasmussen ønsker et samfund med menneskelig kontakt.

De økologiske landbrug har brug for megen arbejdskraft. Den erhverves gennem slægt og venner, men også børn og unge, der tages i familiepleje er en kærkommen arbejdskraft og en ikke ringe økonomisk tilligsgevinst. Gennem arbejdsaftaler med forbrugere får den økologiske landmand først hjælp til at dyrke jorden, derefter en overpris for produktet, f. eks. 15 kr. for en liter økologisk sødmælk. Men så har man også fulgt sine fødevarer fra jord til bord.

De økologiske jordbrug beslaglægger idag 0,14% af det samlede landbrugsareal. Men der mangler forståelige regnskaber for den slags landbrug.

Kaare Rasmussen skelner mellem bønder, der tænker i helheder, og landmænd der tænker i produktion af ét produkt. Bønderne tjener ind på gyngerne, mens landmanden er sårbar, fordi hans specialisering er sårbar.

Det er forbrugerne, der vil have en anden vare, sagde Kaare Rasmussen, og det må de betale prisen for. Fødevarerne i Danmark er afsindig billige. Vi kan sagtens betale mere for maden, og iøvrigt mente han, at den økologiske merpris ikke kan være ved.

Foredragsholderen sagde også, at privatejet i Danmark er ophørt. Nu gælder det brugsretten. I Holland er man nået et stykke længere, her har man kontraktproduktion, altså gør man landmanden til specialarbejder, en ansat.

Målet for Kaare Rasmussen er en anden livsstil. Hans ærinde er at fortælle om et alternativ indenfor jordbruget, for det vi har går ikke mere.

Efter Kaare Rasmussens engagerede og personlige fremstilling, var der en livlig og interessant debat.

OGN

Sjælland - Syd

Heldagstur til Nordsjælland den 2. juni. Vi skal bl. a. besøge Gerda og Ludvig Mayhof, Odderholm ved Søborg, se Søborg slotsruin og Rudolf Tegners Museum ved Dronningmølle.

Program udsendes.

Halvdagsudflugt til Sydvestsjælland den 2. juli.

Kl. 13.00 mødes vi i Høve og ser dyrlæge H. K. Jensens gård. Derefter kører vi til Slagelse Lystskov, drikker kaffe i Arnehavehus, og ad den gamle kongevej kommer vi til Valdemarskilde, en gård oprettet af en parcel af Antvorskov hovedgård, her tager godsejer D. F. de Neergaard imod.

Dagen slutter med spising og dans i Arnehavehus.

Program udsendes.

1988

En gæst på Frederiksborg Museum spurgte kustoden om, hvor hun kunne få Stavnsbåndet at se. Hun fik da at vide, at det kunne hun ikke se, for det hang i vordnedsbåndet!

Slægtsgaardsarkivet's priser:

Folketællingsundersøgelser	60 kr.
Slægtsgaardsdiplom	150 kr.
Undersøgelse til diplom	700 kr.
Gårdhistorisk undersøgelse	efter aftale

Samarbejde mellem Landbohistorisk Selskab og Dansk Slægtsgårdsforening

Dansk Slægtsgårdsforening er en bredt sammensat kulturhistorisk forening, hvis arbejde består i at bevare de danske slægtsgårde og samle historierne om disse slægtsgårde. Derfor har Slægtsgårdsforeningen et arkiv »Dansk Slægtsgårdsarkiv«, der har lejet sig ind hos Ringsted Landbrugsmuseum. I modsætning hertil står Landbohistorisk Selskab, der er et såkaldt lærd udgiverselskab, hvis beskedne medlemskreds er selvsupplerende. Men net betyder ikke, at Selskabet er en lukket, verdensfjern institution, tværtimod henvender det sig til alle, der har interesse for vort landbosamfunds fortid.

Selskabet kaldes ofte mellem venner for »Bondevennerne«.

Landbohistorisk Selskab blev stiftet i 1952 som »Udvalget til udgivelse af kilder til den danske landbefolknings historie«, og det står for udgivelsen af en lang række bøger om landbohistorie gennem tiden - fra middelalderen til 1980'erne.

Derfor har formanden for Landbohistorisk Selskab - universitetslektor Claus Bjørn og gårdejer Vagn Mathiasen fra Dansk

Slægtsgårdsforening aftalt et samarbejde, så slægtsgårdsforeningens medlemmer får Landbohistorisk Selskabs bøger til favørpris og modsat kan Landbohistorisk Selskab søge oplysninger og få kontakter gennem Slægtsgårdsforeningen.

Indledningsvis mødtes repræsentanter for Selskabet og Slægtsgårdsforeningen på Slægtsgårdsarkivet den 18. marts og arkivet modtog et eksempel af hver bog, som Selskabet har udgivet.

Det første fællesprojekt bliver en vejledning i hvordan man finder en gårds historie.

Selskabet har også et bredt udbud af foredrag, og disse kan alle landbohistorisk interesserede rekvirere.

Ved receptionen på Slægtsgårdsarkivet sagde gdr. Vagn Mathiasen, der er formand for arkivet, i sin velkomst, at for 6 år siden havde han henvendt sig til Landbohistorisk Selskab om et samarbejde, og da der kom en henvendelse fra Selskabet var det naturligt, at gennemføre planerne.

Favørtilbud nr. 2 fra Landbohistorisk Selskab

Helene Dideriksen blev født i 1860 og døde 31 år gammel. Hun fødtes på Dalmosegård i Borre sogn på Møn, og var datter af gårdejer Diderik Nielsen, hvis farfar i 1803 havde fæstet gården.

Dagbogsoptegnelserne begyndte i februar 1875 i den afdøde søsters skudsmålsgang. Hun indledte således: »Da fader en Dag sagde, at denne Bog ikke gjælder længer, nu da Bodilstine er død, så tager jeg den i brug. Den 13. februar 1875. Helene Dideriksen, Sønder Vestud født søndagen den 21. oktober 1860.« I de næste 12 år skrev hun dagbog, og her findes en ubrudt række optegnelser, der skildrer arbejdslivet, kønsrollemønsteret, kulturelle normer og samspillet mellem familien, individet og det ydre samfund.

Helene Dideriksen led af tuberkulose og rosen. Hun ville gerne have været lærerinde, men det var utænkeligt for faderen.

Hendes kusine Lene – der var tjenestepige på Dalmosegård – skrev i sine erindringer om Helenes sidste år: ».... Hendes slægtninge, der helst så, at hun blev hjemme på gården, ville ikke køre hendes ejendele ud til huset (eller måske hun ikke ville have dem til det), men hun fik fat i en trækkevogn og begyndte alene at flytte sine ejendele de ca. 2 mil ud til huset. Før hun endnu var færdig med flytningen blev hun syg og døde 31 år gammel. Det var den 24. august 1891.«

Helene og hendes fader – Diderik – havde ikke altid let ved at omgås hinanden. Helene stillede sig udenfor samfundets normer, og om man vil betegne hendes sidste leveår som præget af sindssyge eller nervesvækkelse beror mest på tidens sprog. Hun led i hvert fald af forfølgelsesvanvid, efterhånden som sygdommen skred frem.

I Helenes tid var det mændene, der var den udfarende kraft, det gjaldt både i venskaber og kærlighedsforhold, og disse grænser overskred Helene. Hun søgte at skabe sig en selvstændig levevej, skrev digte til Christen og erklærede ham sin kærlighed på anden måde. Hvad enten Christen nu nogensinde har haft sympati for Helene eller ej, så fremkommer der med de nævnte forhold in mente, et lidt komisk skær over den pige, der tager initiativ. Det var ukvindeligt og måtte derfor ikke virke afskrækkende.

I bogen om Helene Dideriksen dagbog og breve får vi kun en del af hendes »forfatterskab«, men der er foruden en omfattende indledning om lokaliteterne, familiforhold og det sociale mønster, en nyttig indledning til dagbogen år for år.

Normalprisen er kr. 148. Men »Slægtsgården«s læsere får den tilbudt til kr. 90 + porto.

OGN

Undertegnede medlem af Dansk Slægtsgaardsforening bestiller hermed Helene Dideriksen dagbog og Breve 1875-1891 til favorpris kr. 90 + porto.

NAVN

ADRESSE

.....
UNDERSKRIFT

Brevkort
Ufrankeret svarforsendelse

5
Sendes
ufrankeret
Modtageren
betaler portoen

Landbohistorisk Selskab

Hestehaven 3
5260 Odense S

Samsø – midten af riget

Indtil kommunalreformen i 1970 hørte Samsø til Holbæk amt, derefter til Århus amt. I kirkeligt henseende har øen siden midaldren hørt til Århus Stift.

Tidligere sagde samsingerne om sig selv: »Ja, kroppen hører til Sjælland, sjælen til Jylland og sindelaget til Fyn.«

Samsø ligger da også midt mellem de 3 landsdele, fra Issehoved – øens nordspids – til Mols er der 11,5 km. Fra Lusehage, det sydligste hjørne – er der 15,5 km til Røsnæs og 14 km til Fyns Hoved.

Samsø udgør 11.205 ha. Den er 26,5 km lang og på de bredeste steder er den 7 km, mens den om taljen »måler« 575 m.

I 1962 blev Samsøs 5 sognekommuner lagt sammen til 1 stor-kommune. Idag er der 4.700 indbyggere på øen og de 13 medlemmer af kommunalbestyrelsen består af 4 socialdemokrater, 3 venstremænd, 3 fra en borgerliste, 2 konservative og 1 radikal. Borgmesteren er venstremand.

Samsø, der nu bliver stedet for Dansk Slægtsgårdsforenings årsmøde har også tidligere været det centrale mødested, bl. a. lod Valdemar Šejr sin søn Valdemar hylde på Samsø. Det var i året 1216.

Christian I gav dronning Dorothea Samsø i morgengave, og det samme havde dronning Bengerd forlangt mange år tidligere.

Samsø var kronens ejendom indtil Joachim Gersdorff, som erstatning for godset han havde mistet under svenskekrigene, fik øen. Hans arvinger solgte i 1674 Samsø til Peder Griffenfeld. Han planlagde at bygge et slot på øen, men to år efter erhvervelsen, faldt han i unåde. Samsø blev overtaget af kong Christian den Femte, der skænkede den til Sophie Amalie Moth den 1. juli 1676. Hun var moder til kongens naturlige børn, som museumsinspektør Otto Andrup udtrykker det. Han fortæller videre: Halvandet år derefter, den 31. december 1677, bragte kongen hende en kærkommen nytårsgave, »hun ophøjedes udi Herrestanden og til Grevelig Ære og Værdighed«, og samtidig oprettedes øen »saasom et Voris Rigis immediat og fra Grefskab un-

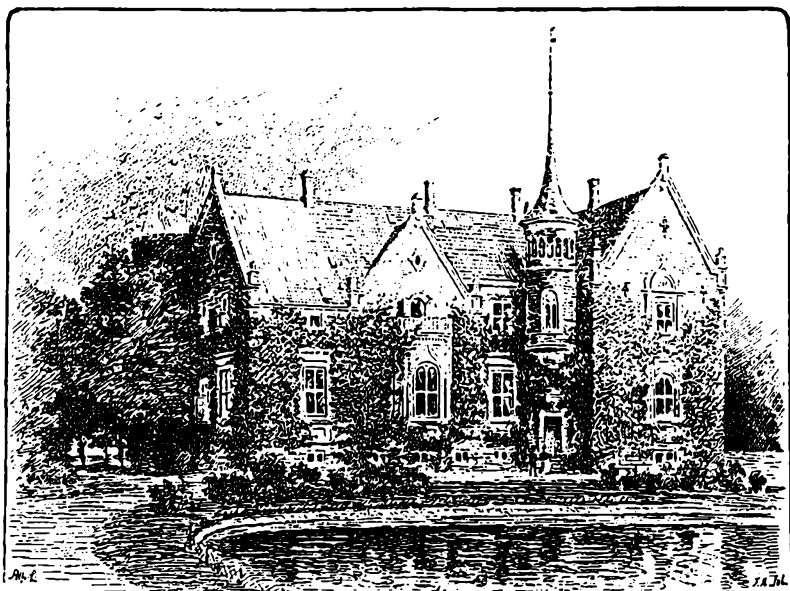
der Titul og Nafn af det Grefskab Samsøe«.

Grevindens ældste søn Christian Gyldenløve, døde før moden, og efter hendes død i 1719 arvede hendes sønnesøn grev Christian Danneskiold-Samsø hende som lensbesidder. Og Brattingsborgs nuværende ejere kammerherreinde E. H. Lassen f. komtesse Danneskiold-Samsø og godsejer Anders Danneskiold Lassen er efterkommere af kong Christian den Femte og Sophie Amalie Moth. Brattingsborg gods omfatter 2353 ha, eller godt 20% af Samsø.

Grevskabet har altid haft stor betydning for samsingerne. Afgifterne var små, indfæstningen ringe og hoveriet kom ikke her, som andre steder, til at tynges, da der var mange bønder og kun to hovedgårde. »Man kan da fastslå, ikke mindst under hensyn til de forhold, hvorunder bønderne i det 18. århundrede levede andetsteds i landet, at samsingerne havde gode og tålelige vilkår. Når Samsø nu huser en velhavende, selvstændig og gennem århundreder vel oplært befolkning, har det retsindige herskab sin del af æren herfor.« (Otto Andrup).

Samtidig med at kong Frederik den Fjerde byggede sine kongelige skoler (rytterskolerne) lod slægtningene på Samsø opføre 5 sogneskoler, placeret i Nordby, Kolby, Brundby, Besser og Onsbjerg. På hver skole blev ophængt en sandstenstavle med denne tekst:

For Gud og Kirken
samt Først og Liigest efter
Kong Friderich Den Fjerdes
Exempel haver
Hans Høy-Grevelige Excellence
Den Høy-Velbaarne Herre
Hr. Christian, Greve af Danneskiold
til Grevskabet Samsø etc.
ladet opbygge, fundere og benaade denne
Danske Skoele næst 4re Andre her paa Landet
Aar MDCCXXV

Brattingsborg 1896 før udvidelsen.